

der som symboler er væsentlige og det er problemstillingen afgjort også, så bogen må anbefales trods det, at konklusionen – selvom den forekommer anmelderen ret sandsynlig – i for høj grad bærer præg af at være tilpasset en forhåndsopfattelse.

Carolly Erickson forsøger at give kvindehistorien, hvad dens er, ved at hellige den eet af kapitlerne i sin lille essaysamling *The Medieval Vision*. Hun fastholder standhaftigt kvindens eksistens som ligeværdig med mandens, men det opnås ikke ved at skrive »man and woman« hver gang man traditionelt skriver »man«. Forfatteren har læst en mængde middelalderlige kilder fra tidsrummet 12.–14. årh. med stor begejstring og åbent sind, og uden mange betragtninger over disse beretningers overlevering, tendens etc. fortæller hun løs om det meget spændende emne, middelalderens forestillingsverden. Desværre har fremstillingen udover den ret uklare kapitelinddeling ingen fast struktur, såvel kronologisk som geografisk bliver læseren båret afsted i store sving over Vesteuropa, og det er for så vidt ikke nogen kedelig tur, hvis man kan lide at høre gode historier. I kapitlet »The Vision Of Women« – der i bedste mandsstil er anbragt sidst – er en række aspekter i kvindens historie oppe at vende, men på et lige så overfladisk og usystematisk plan som det resten af bogen bevæger sig på. Erickson peger på nogle forskningsemner, der ville være værdifulde, også for vor viden om samfundsudviklingen i det hele taget, nemlig kvinders aktivitet indenfor laugsvæsen, som prædikanter, som beguner. Til kvindehistorien har forfatteren ydet et nok så stort bidrag med den omfattende bibliografi *Women in the Middle Ages* (Medieval Studies XXXVII, 1975, udarbejdet sammen med Kathleen Casey). Selvom denne bibliografi ukritisk tager alt med, er den et nyttigt arbejdsredskab.

De tre værker har alle mangler, nogen har fejl, og det må frem selv i kvindehistoriens pionertid, men de er begyndelsen.

Nanna Damsholt

Richard Kieckhefer: European Witch Trials, Their Foundation in Popular and Learned Culture 1300–1500. London and Henley, Routledge and Kegan Paul, 1976. £ 5.25. 181 s.

Forfatterens stof er hekseprocesserne fra det meste af Vesteuropa (Skandinavien undtaget) i de to århundreder fra 1300 til 1500. Det er samlet ind fra den umådelige litteratur om processerne. Det er forfatterens mål at skelne mellem den lærde og den folkelige tradition i kilderne. Det er en tilsyneladende håbløs opgave, der dog føres et godt stykke frem ved en klar udvælgelsesmetode. Ud af godt 400 retssager fremdrages 21 tilfælde, hvor der foreligger beskyldninger mod hekse fra naboernes side, inden processens formalia begyndte. Hertil lægges 14 sager, hvor folk sigtet for hekseri søgte at rense sig for diffamering. Mindre end en tiendedel af sagerne har på denne måde nærmere tilknytning til den folkelige grobund, og de viser særtræk, der ikke stemmer overens med de juridisk og teologisk inspirerede dæmonologier. Konklusionen vil altid blive usikker, men Kieckhefer mener på basis af det udskilte materiale, at man i folkeligt miljø kredser om udøvelse af trolddom: afværgelse eller fremkaldelse af sygdomme hos mennesker og dyr, vejrmagi, elskovsmagi o. lign. Satanisme med tilbedelse af en djævel, kys på bagen, satanspagter, flyvning på kisteskaft til hekseabbat og seksuel omgang med nattemarer og diaboliske skabninger er opfindelser af de lærde – teologers og juristers fantastier. De kunne ikke få mening i trolddomsagerne uden at blande Satan ind i dem. Paralleller fra afrikansk heksetro afvises af forf. som irrelevante for senmiddelalderens Europa. Alt i alt sund læsning.

Niels Skyum-Nielsen